

Peçeyi Kaldırmak: Batı Kürt Kadın Savaşçıları Neden Sevdi?

Müslüman kadının temel gösterenlerinden biri olan peçe, örtü veya burka Batı ile karşılaşmada politik olanın diğer bir ifadeyle iktidar ilişkisinin merkezine alınmış ve 'kadın bedeninin politikleşmesinde' temel enstrümana dönüşmüştür.

Ali BALCI

Lila Abu-Lughod, Müslüman Kadının Kurtarılmak mı İstiyor? (Do Muslim Women Need Saving?) başlıklı kitabında Amerika'nın Afganistan müdahalesi sırasında buraya tıbbi yardım için giden Dünya'nın Doktorları (Médecins du Monde, MdM) adlı bir sivil toplum kuruluşunun onuruna düzenlenen bir resepsiyon için aldığı daveti anlatır. Davetiye'nin başlığı, "Afgan Kadını: Peçenin Ardında" şeklindedir ve davetiyeye detaylı bir not iliştilmiştir:

"20 yıldır MdM durmaksızın en yardıma muhtaçlara yardım etmek için mücadele ediyor. Fakat artan şekilde, kalın peçeler savaşın kurbanlarını gizliyor. Taliban 1996'da iktidara geldiğinde Afgan kadını yüzünü kaybetti. Tedavi sırasında birinin yüzünden peçesini kaldırmak bir tür samimiyet kurar, gizli özgürlük için küçük bir alan açar ve birinin saygınlığını biraz da olsa iade eder. Kadının kamusal alanda görünmesine izin verilmediği ve sağlık kurumlarında faydalanamadığı için temel tedavilere ulaşamadığı bir ülkede, MdM programı insan haklarının inatçı bir anımsatıcısı olarak durmaktadır... Lütfen peçenin kaldırılmasına yardımcı olmak için bize katılın."

Müslüman kadının özgürleşmesini bütünüyle peçe üzerine yıkan bu tasvir yalnız değil. 2011 yılında bir Alman insan hakları kuruluşu, Uluslararası İnsan Hakları Topluluğu (Internationale Gesellschaft für Menschenrechte, IGFM), sarsıcı bir görselle kampanyasını duyurmuştu. Görsel, çamurla bezeli duvara yaslanan ve pis bir zemin üzerine atılmış siyah ve mavi çöp torbalarını gösteriyor ve resmin hemen altında şu ifadeler geçiyordu: "Ezilmiş kadın kolayca gözden kaçabilir. Lütfen onların hakları için bizi destekleyin" (Unterdrückte Frauen werden leicht übersehen). Çöp torbalarına biraz daha dikkatli bakıldığında mavi torbalardan birinin burka içindeki bir Müslüman kadın olduğu fark edilebiliyor. Bu görsel ilk davetiye-yi tamamlayan bir fonksiyon üstleniyor. Batı'nın Müslüman kadına yönelik anlayışında peçe ezilmeyi ve baskıyı temsil ederken, peçenin çıkarılması özgürleşme ve kurtuluşu ifade ediyor.

Bu 21. Yüzyıla, sömürge sonrası çağa, özgü bir durum değil. Örneğin Cezayir'in Fransa'ya karşı verdiği anti-sömürgeci savaşta Cezayir'in aslında Fransız kalacağını düşünen ve bu nedenle savaşa karşı olan Fransız generaller Fransa'ya bir gurup Cezayirli erkeğin yanında Fransız kadınlarca ikna edilip

peçeleri çıkartılan Cezayirli kadınları da getirmişlerdi. Yapılan gösterilerde bu gurup Fransa'nın ulusal marşı La Marseillaise'yi söylerken, kadınlar sadece peçeleri çıkarılmış halleriyle Fransızlıklarını kanıtlamışlardı. Tam da bu nedenle Cezayir ulusal bağımsızlık savaşının entelektüel figürü Frantz Fanon, peçeleri daha önce çıkarılan kadınların savaş sırasında yeniden peçelerini takmış olmasını Fransa'ya direnişin bir enstrümanı olarak sunmuştu. Kısacası, peçe Cezayir bağımsızlık savaşında hem Batı'nın dönüştürme kudretinin/arzusunun (peçenin çıkarılması) bir göstereni olarak işlev görürken hem de milliyetçi başkaldırının direniş sembolüne dönüşmüştür. Fakat her iki durumda da peçenin dini referansı ortadan kalkarken, peçe iktidar mücadelesinin (kontrol ve direniş) bir enstrümanına dönmüştür.

Kısacası Müslüman kadının temel gösterenlerinden biri olan peçe, örtü veya burka Batı ile karşılaşmada politik olanın diğer bir ifadeyle iktidar ilişkisinin merkezine alınmış ve 'kadın bedeninin politikleşmesinde' temel enstrümana dönüşmüştür (bu konuda Marnia Lazreg'in Cezayir kadınının sömürge dönemi ve ulusal direnişteki yeri konusunda yazdığı Sessizliğin Belagati (The Eloquence of Silence) başlıklı kitabına

bakılabilir). Bu bağlamda IŞİD'e karşı savaşıyan seküler sosyalist Kürt guruplar safında yer alan kadın savaşçıların Marie Claire'den Time'a kadar uzanan Batı basınında geniş bir şekilde estetize edilmiş olarak yer bulması yukarıda bahsedilen ilişkiden bağımsız değildir. Peçe ve örtülerinden sıyrılmış diğer bir ifadeyle 'özgürleşmiş' kadının alabildiğine özgürlüğü kapatan pratikleriyle İslam'ı 'temsil eden' IŞİD'le karşı karşıya getirildiği bu tasvirler, başka bir çok şeyin yanı sıra en çok da Batı'nın İslam'la karşılaşmasındaki tarihsel ilişkiyi açığa çıkarması noktasında çok şey söylüyor.

Sosyalist Kürt ulusal kurtuluş hareketlerinin kadın bedenini nasıl politikleştirdiği diğer bir ifadeyle kadının geleneksel ağırlardan kurtarılarak yeni milliyetçi davada kendini feda edebilen politik bir özneye nasıl dönüştürüldüğü çok sayıda çalışmaya konu oldu. Fakat bu yazıyı ilgilendiren boyutuyla, 'özgürleşmiş' Kürt savaşçı kadınların Batı medyasında böylesine geniş ve estetik süzgeçten geçirilerek yer almasının Batı'nın İslam dünyası ile ilişkisinde üç temel işlevi üstlendiği söylenebilir. İlk olarak, Marie Claire'in fotoğrafladığı savaşçı Kürt kadınlarda net bir şekilde görüldüğü üzere söz konusu temsiller Müslüman kadının ancak peçeden özgürleşmesi ile birlikte kendi özgürlüğü için savaşılabilecek bir yetkinliğe ulaştığı fikrini işlemektedir. Bu Fanon'un bahsettiği Cezayir bağımsızlık savaşında peçeleriyle Fransa'ya karşı savaşıyan kadın görüntülerinden bütünüyle farklıdır. Kürt savaşçı kadınlar özeledeki durum peçenin kaldırılmasıyla ancak IŞİD'de temsili bulan İslam'ın kadını erkek egemen yapıya sıkıştıran düzenine yönelik savaşın imkânlı olabildiğidir. Tam da bu nedenle Kürt kadın savaşçıları

kendilerini "yok olma ve görünmez kalma arasında bir tercih yapmaya zorlayan lanete karşı" (Contre la malédiction des femmes qui doivent choisir entre la disparition et l'invisibilité) çıktıklarında bir özne olabilmişlerdir.

Peçenin hüküm sürdüğü bir dünyada peçesiz Kürt kadın savaşçılara yönelik anlatının ikinci işlevi ise bu kadınların kadını bütün özelliğini elinden alarak alınıp satılabilen ganimet olarak elde edilebilen seks kölelerine dönüştüren IŞİD'in karşısında konumlanmasında yatar. Bir tarafta söz konusu kadın savaşçıları Batı'nın 'özgürleşmiş' kadını temsil eden bir özelliğe sahipken, IŞİD'in kadını köle haline getiren düzeni ve bunu yaparken referans aldığı seçmecî dini referanslar aynı anda dolayımındadır. Bunun en net ifadesi Kürt kadın savaşçıları estetize eden bir başka dergi Elle Fransa'nın direktörünün 26 Eylül 2014 tarihli haberi duyururken attığı şu twitinde açık bir şekilde görülebilir: "barbarlığa direnin; kadının yürüyüşü asla durmayacak" (Résister à la barbarie. La marche des femmes ne s'arrêtera jamais). Bu ikili anlatı Şarkiyatçı yazının uzun bir dönemdir bize tekrar tekrar anlattığı Batılı kadın ve Müslüman kadın arasındaki o aşılmaz ayrımı / farkı hatırlatan bir özelliğe sahiptir. Bu ikilik bir kez kuruldu mu, iyi ve kötü olanı neyin temsil ettiği ve iyi olanın

kötüye müdahalesinin normu da kurulmuş olur. Bu da bizi üçüncü ve hali hazırda yaşadıklarımızı önceliklerden farklılaştıran işleve götürüyor.

Peçenin 'köleleştirdiği' kadın tasviri nasıl gerek askeri gerekse sivil müdahalenin bir aracı olmuştusa, peçelerinden sıyrılmış 'özgür' kadınların kendilerine yönelmiş 'karanlık' karşısında korunması gerekliliği de aynı işlevi üstlenir ve Amerika'nın Suriye ve Irak'ı düzenli bir şekilde bombalamasını normalleştirir. Bir zamanlar ABD Başkanı George Bush'un eşi olan Laura Bush, Amerika'nın dış politika stratejisi olan terörle savaşı (war on terror) Müslüman kadının özgürleştirilmesi ile şu şekilde eşitlemişti: "Afganistan'daki son askeri müdahalelerimiz sayesinde kadınlar artık evlerinde hapsedilmiş değil... terörizm ile savaş ayrıca kadının saygınlığı ve hakları için savaştır". Bugün olan ve Batı medyasında sık sık tekrarlanan Amerika'nın IŞİD'e karşı savaşıyan Kürt kadın savaşçılarıyla birlikte hareket etmesi ve onlara destek olmasıdır. Böylelikle askeri olarak geri çekildiğini ilan ettiği bir bölgede Amerika'nın neden hala askeri operasyonlara alabildiğine devam ettiği de meşru gerekçesini bulur. Elbette bu tek normalleştirme değildir ama normalleştirme makinesinin güçlü dişlilerinden biridir.

Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi